CAIETANI LAURENTII MONTII SERMO HABITUS IN LYCEO MAGNO BONONIENSI 9. K...

Gaetano Lorenzo Monti, Filippo Schiassi



2

CAIETANI LAVRENTII MONTII

SERMO

HABITVS IN LYCEO MAGNO BONONIENSI

VIIII. K. NOV. A, MDCCLXXXVIIII.

QVVM

IOAN. BAPTISTA CANTERZANVS

PHILOSOPHIAE LAVREA

DONARETVR



BONONIAE

EX OFFICINA SASSIANA

PERMISSV PRAESIDVM

A. MDCCCXXVI.

IOSEPHO BARALDIO SAC.

DOCTORI LYCEI MAGNI MVTINENSIS
ALTERI EX PRAEFECTIS
BIBLIOTHECAE ATESTINAE

PHILIPPVS SCHIASSIVS S. A.

Edidi nuper, Baraldi mi suavissime, atque optime, sermonem, qui αὐτόγραφος apud me est, a viro eximio Cajetano Laurentio Montio in principe Gymnasio nostro ante annos septuaginta habitum, quum is Sebastiano Canterzano maximae tum spei adolescenti, quam cumulatissime, uti nosti, explevit, philosophiae lauream detulit, eumque sermonem nuncupavi Ioanni Baptistae Magistrinio mathematico praestantissimo, mihique omni

officiorum genere conjunctissimo, a quo Ferdinandi Landii Marchionis, in collegio Sophorum Italiae Sodalis ejus, lucubrationem omnibus plane numeris absolutam de Canterzani laudibus donum acceperam. At vero apud me quoque est αὐτόγραφος sermo alter ipsius Montii, quem is eodem loco, similique occasione multis post annis habuit Ioannem Baptistam Canterzanum Sebastiani filium ab ineunte aetate studiorum optimorum cultorem adsiduum, egregiumque, mihique pro veteri consuetudine, mutuaque inter nos benevolentia carissimum, philosophiae item laurea exornaturus. Atque ego quidem et hunc sermonem edendi consilium cepi; sed illud etiam cepi eumdem tibi nuncupandi; tibi, inquam, mi Baraldi, qui et plurimis, et acceptissimis me prope quotidie afficis cum tuorum, tum aliorum operum muneribus: novissime vero S. Gregorii Nazianzeni Tetrasticha veteris scholiastae interpretationibus subjectis abs te ex commentario Morcelliano in lucem prodita non solum dono dedisti, sed etiam

(quae singularis tua erga me, ac prope incredibilis humanitas est) nuncupavisti. In eo autem sermone totus est Montius, ut philosophis ethnicis christianos philosophos anteponendos ostendat, atque adeo sanctissimam, planeque divinam Christianorum religionem extollat, sine qua nec vera virtus esse, nec veram assequi felicitatem quisquam possit. Quod sane argumenti genus a tanto praesertim viro tractatum sic tibi pro summo tuo de religione, ac moribus, litterisque benemerendi studio probari debere arbitror, ut jucundissimum tibi futurum non dubitem, quod obsequentis, gratique animi ergo illum tibi nuncupem. Hac certe de re placeo ipse mihi, gaudeoque, ac prope exulto. Cujus quidem laetitiae meae caussas aperirem, nisi vererer, ne putaret quispiam aut consuetudini velle me potius; aut assentationi, quam veritati, obsecundare. Contineri tamen haud possum, quin et te alloquens illud aperiam, quod coram omnibus, quotiescumque de te sermo incidit (incidit autem persaepe) affirmo,

atque assevero, multiplicium me, doctissimorumque laborum tuorum constantiam in dies magis magisque admirari. Vale; ac Caelestinum Cavedonium Sacerdotem eruditissimum, eumdemque pietate, omnique virtute probatissimum, qui tanta cum laude tuis insistit vestigiis, meis verbis salvere jube. Iterum vale.

Bononiae Idib. Octobr. A. MDCCCXXVI.

Magnifica fuit quondam Ethnicorum Sapientum vox, et oratio, omnem Philosophiae summam ad beate vivendum referri, hujusque beatae vitae desiderio universam initio philosophandi rationem excogitatam fuisse, et inventam: artem vivendi Philosophiam esse, et animi medicinam, cujus praeceptis, ac monitis quicumque obtemperasset, sublata falsarum opinionum perversitate, sedatisque turbulentis animi motibus in pacatissima foret quiete, ac perpetua tranquillitate victurus. Ex quo quidem videatur eorum jure laudandum esse consilium, quos ajunt, ut rerum contemplationi libere vacare possent, partim omnem prorsus neglexisse elegantioris, et lautioris vitae cultum, partim divitias, quibus abundabant, quasi importunum onus, ac vitiorum irritamenta, in profundum abjecisse, partim sese, et corpora sua ad omnem laborum, ac molestiarum tolerantiam duriter firmasse, partim ab urbium frequentia, ac societate hominum abstractos, in remotissimas solitudines

se abdidisse; quorum nihil fuisset plane reprehendendum, si illud re vera assequuti essent, ut variarum perturbationum, errorumque procellis ante jactati, optatam denique securitatem, quasi portum, aut perfugium, tenere potuissent. Sed habebat tantae rei pollicitatio, si recte existimare volumus, plus gloriosae ostentationis, quam veritatis. Quid enim praesidii ad beatam vitam in disciplina ejusmodi esse poterat, quae neque Divinam Majestatem digne venerari, et colere docebat, neque homines de se ipsis, ut veritas postulat, demisse sentire, neque cupiditates ullas restinguere, nisi aliis suscitatis, et incensis, et in earum locum substitutis cupiditatibus?

Vix erat aliud, quod illius sapientiae Magistri crebrius inculcarent, quam finem, extremum illud bonorum, quod non ob rem aliam, sed unice propter se, expetendum esset, diligenter initio, et accurate statui oportere; quo constituto, constituta esse omnia verissime ajebant; sed in re tanti momenti definienda, in qua humanae vitae recte insti-

tuendae cardo versabatur, quam misere fluctuaverint, praeclare illi demonstraverunt, qui, ut est ab Augustino (1) memoriae proditum, amplius octoginta et ducentas eorum sententias, alias aliis absurdiores, subductis rationibus, numeraverunt. Neque vero mirandum in tanta summi boni ignoratione versatos eos esse, qui de Divina praecellenti natura, ac suprema potestate tam abjecte sentirent, et loquerentur; quorum alii omnem religionis sensum radicitus evellebant ex animis, tales Deos fingentes, qui sua quadam sorte contenti, terrena haec, et humana negligerent, alii, quibus erat mens aliquanto minus depravata, sic mundum divina providentia administrari putabant, ut frugum quidem, ac fructuum ubertatem, et divitias, et prosperam valetudinem, et alia id generis externa bona a Deo petenda, et impetranda esse ducerent; virtutem, idest beatae vitae, ut ipsi rebantur, fundamentum, a nobismetipsis esse praestan-

(1) De Civ. Dei lib. XIX.

dam, eâque nos, ut proprio nostro bono, jure gloriari posse fidenter praedicabant (1).

His tot tantisque erroribus imbuti, quamvis multa de justitia, de temperantia, de liberalitate, de magnitudine animi graviter splendideque dicerent, frustra tamen istiusmodi virtutes altius exaggerabant, non veras re ipsa virtutes, quae infuso divinitus vigore non animatae essent, sed inanes umbras, et simulacra virtutum, quae possessores earum neque meliores efficere poterant, neque beatiores. Nec vero illi ipsi meliores admodum facti sunt, a quibus praecepta ista sunt tradita; qui partim, cum maxime vitam suam cum oratione consentire vellent, occulto tamen arrogantiae vitio omnem solidae virtutis radicem corrumpebant, partim vix quidquam eorum faciebant, quae ostentabant, servientesque insanissimis cupiditatibus, suarum ipsi sententiarum robur, ac dignitatem vitae pravitate dissolvebant,

(1) V. Cic. de Nat. Deor. Lib. III. sub fin. Senec. Epist. XC.

Et quid aliud in tetra eorum temporum caligine, ac tenebris poterat accidere? Quanto melius actum cum illis, quanto illorum praestabilior sors, et conditio, quibus tum nasci datum fuit, cum eorum mentibus purissima lux affulgere potuit Evangelicae doctrinae; praesertim si tanto beneficio, ut decuit, sapienter usi, ad Divina illa praescripta, et monita vitam quoque suam, et mores conformaverunt! Equidem ex multis praeclarisque laudibus, quibus haec Civitas nostra non inmerito gloriatur, vel maximi momenti eam esse arbitror, quod in tanta litteratorum, doctorumque hominum, quos aluit, et longe plurimos edidit, multitudine, in tanto publice docentium, ac juventutem instituentium numero, exstitisse neminem accepimus, qui pravis infectus opinionibus de Religione, de Divinis testimoniis, praeceptis, ac legibus non rectissime semper, et castissime senserit; neminem, qui liberioris licentiae studio ad eorum, qui a sanctissimis Orthodoxae Ecclesiae institutis defecerant, et

aliis deficiendi auctores fuerant, nefaria castra transfugerit: ut hoc etiam nomine princeps Gymnasium nostrum jure celebretur, quod vel turbulentissimis temporibus, quum impiae haereses quasi laxatis froenis longe lateque per Europam excurrebant, integra tamen, et impolluta manserit fides ejus, ac disciplina. Et quoniam iisdem denique ex fontibus et sincera credendi ratio, et non fucata probitas, ac vitae integritas dimanat, non est mirandum tam multos et superiori, et nostra memoria apud nos fuisse vel extra eorum numerum, qui sacris erant ministeriis addicti, liberalium artium, ac disciplinae cujuslibet praeceptores, qui suis auditoribus non magis excellentis doctrinae lumen, quam bene moratae vitae quotidiana exempla praeferrent. Non est necesse hic alios commemorare, quam quos ipsi cognovimus, et vidimus, Manfredios, Bazzanos, Zanottos, Beccarios, Galeatios, Molinellos, et alios eorum non dissimiles; de quibus verissime affirmare possumus, quantum exquisita earum re-

rum, quas profitebantur, scientia, et cognitione excellebant, tantum eosdem religionis studio, pietate, ac morum sanctimonia praestitisse. Non dubito, quin tantorum, et talium Virorum, plena alioquin gratissimi sensus, recordatio, auctoritatis eorum, sapientiae, doctrinae, caeterarum virtutum, quibus tantopere enituerunt, triste quoddam in animis nostris desiderium commoverit, ac moerorem quodammodo refricaverit, quo in acerbissimo eorum funere jam olim affecti fuimus. Sed quando res maxime superas, et a mortalibus oculis semotas noster initio complexus est sermo, ad levandum dolorem, si quis adhuc in nobis residet, una haec potissimum valeat consolatio, quod illi quidem, ut pie religioseque acta honestissimis in studiis vita merito confidere nos jubet, jam in Beatorum sedes recepti, sempiterno aevo fruuntur; id vero, quod in terris detrimenti eorum interitu est acceptum, et per claros, ac illustres Viros, qui de eorum numero supersunt, multimodis compensatum vi-

demus, et magna spes est, eventu aeque prospero in posterum tempus, Divino propitio Numine, posse sarciri. Mihi quidem ex multis neque obscuris, neque incertis indiciis satis firme persuasum est, in ista ipsa, quae nostrae aetati succrescit, florentissima juventutis sobole, aliquos non defore, utinam plures, qui et ingenii praestantia, et ardore animi ad studia, et imitatione exemplorum, quae plurima habent proposita, tales aliquando exsistant, quales vehementer optamus, qui collectam jamdiu a Majoribus Gymnasii nostri famam, ac celebritatem feliciter sustineant.

Fiduciae hujus nostrae argumentum una, et specimen praebeat egregius hic, qui nobis assidet, Candidatus; qui ad liberalium artium studia tot naturae, et industriae praesidiis instructus accessit, ut quanto honori, ac decori huic Civitati aliquando futurus sit, nemo non possit facile existimare. Et quid est, quod non de illo sperari, aut verius exspectari oporteat, qui talem ingenii, ac virtutis indolem, qualem in eo elu-

cere cernimus, naturae munere est adeptus, cui contigit, ut in ea domo nasceretur, quae religiosissimis formata institutis, et nobilissimis exculta disciplinis non alia illi documenta, nisi modestiae, temperantiae, frugalitatis, industriae, sedulitatis, diligentiae suppeditare posset; qui praeclarissimum exemplar habuit perpetuo ante oculos, quod imitaretur, Parentem suum, Virum, ut fama ubique personat, omni virtutis genere ornatum, Philosophiae universae cognitione, et scientia eminentem, in Geometricis, et Analyticis perfectum, rerum, quae in celeberrima patriae nostrae Academia tractantur, et dicuntur, Custodem, et Scriptorem disertissimum, nobilissimorum hominum, ac Principum Civitatis gratia florentem, eumdemque sapientia, moderatione animi, morum integritate, et cultus Divini studio cum superioribus illis, de quibus paullo ante commemoravimus, Gymnasii nostri clarissimis luminibus comparandum. Hoc ille procreatus, etsi famae, et claritudini ab eo adeptae multum confidere po-

terat, ab eorum tamen sensu longissime abfuit, qui, otio ipsi diffluentes, paternis in meritis propriae inertiae tegumenta quaerenda esse ducunt; quin potius meritis paternis excitatus, omni sibi ope enitendum putavit, ne tanto Parente minus dignus haberetur. Longum esset referre, quantum ad hunc finem in politioribus Litteris, in Dialecticis, in Physicis, in variis Matheseos partibus operae posuerit, quanto studio, quanta alacritate, quanta etiam firmitate animi, ac perseverantia: longum pariter diurnas, nocturnasque ejus commentationes, assiduo labore elucubrata scripta, multiplices, ac diversas exercitationes, quibus est usus, singulatim recensere. Sunt haec omnia testata quam plurimis, et, vel me tacente, quavis commendatione dignissima. Quod si in iis disciplinis, quarum studia est adhuc persecutus, tantos eum progressus fecisse constat, quantos existimandum est tum facturum esse, cum ad caelestium orbium circuitus dimetiendos, ad siderum cursus, intervalla, magnitudines investigandas, ut est illi

constitutum, praestantissimi ingenii aciem contulerit? Dicat nimirum is, qui id optime perspicit, et cujus praecipuum de hac re, et proprium est judicium, Vir praeclara expolitus doctrina, ac liberalissimis artibus, de quibus est sermo, egregie instructus, Franciscus Sacchettus; quem ipse ejus Parens, suae olim disciplinae alumnum, dedit illi in Geometricis, et Astronomicis praeceptorem.

Nostrarum nunc partium illud est, inclusa haec adhuc in ejus animo ornamenta, ac decora, ut mos, et institutum Majorum postulat, externo etiam splendore patefacere, et celebrare.

Ad te igitur sermonem converto, Candidate; et quoniam, exacta jam ad septimum ac septuagesimum annum aetate, datum est mihi, quod vix fore sperassem, jucundissimum hunc satis diuturnae vitae fructum percipere, ut quae abhinc annos prope quatuor et triginta ornatissimo Parenti tuo detuli auctoritatis, et honoris insignia, in te etiam conferre possim, quod tibi, tuisque, ac universae Civitati bene, ac feliciter vertat:

SVRGE . .

Et primum haec volumina tene ... quae coram te statuo, scilicet fontes uberrimos, quibus sitientem doctrinae animum adhuc explere consuevisti, et in posterum te expleturum confidis. Isti vero patent tibi, patebuntque toto vitae tuae tempore, quod felix tibi, ac diuturnum omnes optamus: qui si aperti nunc tibi ... mox clausi traduntur ..., fit propterea, ut intelligas et iis utendi, ac fruendi, et in alios, prout opportunum visum fuerit, derivandi amplam tibi deinceps, ac legitimam potestatem fore.

In his frontis ... ac dexterae ornamentis ... quae tibi amplissimi, ac sapientissimi Ordinis summo consensu decreta sunt, ingenuarum artium, ac disciplinarum, quibus optimus quisque excultum animum habere studet, et quarum perpetua tibi antehac fuit cura, tanto ut eas impensius diligas, pulcritudinem, ac dignitatem magis magisque perspice, et admirare; nec vero aliis ea concedi fas est, nisi qui in perceptione

rerum plurimarum, quibus illae artes continentur, quemadmodum abs te summa cum laude est factum, acerrimo studio, ac vehementi animi contentione elaboraverint. Est omnino insitum in nobis a Natura, scilicet a Naturae Auctore, tanquam stimulus quidam ad honestas, sed et simul difficiles, et arduas actiones suscipiendas, laudis, et communis approbationis desiderium. Non igitur illi supremi Numinis voluntati adversantur, quin potius altissimis providentiae consiliis obsecundant, qui laborioso in rectissimis studiis opere perfuncti, laudem, et publicas honoris significationes, et alia hujusmodi virtutis testimonia, modeste quaerunt; modo ne finem ultimum, ad quem referri omnia oporteat, in laude ipsa, in nominis claritate, in gloria constituant.

Peractae jam meae sunt partes, Candidate; obsecutus sum, ut decebat, voluntati Parentis tui, spectatissimi Viri, mihique et amplissimi hujus Collegii, et primariae in hac urbe Academiae sodalitate conjunctissimi; cui

scilicet placuit, diu me, quod aetati, ac valetudini diffiderem, recusante, ut hodiernum tibi officium praestarem, quale jamdiu praestitissem nemini, neque cuiquám postea essem praestiturus. Abs te vicissim nunc peto, ut quotiescumque faustissimi hujus diei memineris, extremam, qua tecum utar, adhortationem in mentem revoces; scilicet quo amoris sensu nunc te amplector . . . eodem te velim toto vitae tempore Patriam tuam diligere, in ejusque dignitatem tuendam, et amplificandam curas tuas omnes impendere exemplo illustrium Virorum, de quibus saepe audisti. Eorum si tu animi firmitudinem, pietatem, religionem, virtutes alias imitabere, magna in spe esse debes, fore ut summo, et immortali Deo largiente, et juvante cum in hac mortali peregrinatione, quaecumque salutariter optaveris, prospera tibi omnia eveniant ac secunda, tum in ea, quae post hanc futura est vita, praemia te maneant sempiterna.

